

De la independència a la partició

La independència de Xipre va lligada a un nom: Makàrios. Durant els anys cinquanta del segle XX, l'arquebisbe d'aquesta illa mediterrània es convertí en el líder de la comunitat grecoxipriota, que desitjava unir-se amb Grècia. Al final, aquesta reivindicació, coneguda amb el nom d'Enosi, no es va produir, però, tot i així, els xipriotes van aconseguir desfer-se del domini britànic, que s'havia perllongat durant gairebé un segle. Després d'unes intenses negociacions, Makàrios va acabar acceptant el pla proposat pel Regne Unit, que, entre altres coses, implicava renunciar a la unió amb Grècia. El procés, tanmateix, no va ser fàcil ni va estar exempt de violència. En qualsevol cas, el 16 d'agost de 1960 la República de Xipre va estrenar president: l'arquebisbe Makàrios.

Makàrios. Mikhail Khristodulu Muskos, que era el veritable nom de l'arquebisbe Makàrios, va néixer l'any 1913 a la regió xipriota de Paphos. Als tretze anys va entrar com a novici al monestir ortodox de Kykkos i als vint va prosseguir els estudis en una escola de Nicòsia, la principal ciutat xipriota. Posteriorment, va ingressar a la Universitat d'Atenes, on el 1942 es va graduar en teologia. L'any 1948, quan, gràcies a una beca, residia a Boston, als Estats Units, va ser nomenat bisbe de Larnaca, la segona ciutat de Xipre. A partir d'aquell moment, va adoptar el nom de Makàrios i va retornar a la seva terra. L'any 1950 fou escollit arquebisbe de Xipre, cosa que, a més de convertir-lo en el cap de l'Església ortodoxa de l'illa, significava assumir el lideratge polític de la comunitat grecoxipriota. Durant els anys cinquanta, l'arquebisbe Makàrios III, va convertir-se en el principal defensor de l'Enosi.

Enosi. En grec, enosi significa unió. Es tracta d'un moviment que es va desenvolupar en algunes illes del Mediterrani, properes a la costa de Turquia, que estan poblades majoritàriament per grecs.

Xipre va deixar de ser una colònia britànica ara fa cinquanta anys. Malgrat tot, el nou estat, nascut el 16 d'agost de 1960, no va ser capaç de mantenir-se unit i, uns anys després, l'illa es va dividir en dues: una part grega i una altra de turca.

Es tractava, en el fons, d'un moviment d'alliberament nacional, anticolonial, que reivindicava, en primer terme, la fi de l'ocupació otomana i, posteriorment, la de la britànica. L'Enosi va prendre força principalment a Creta i a l'arxipèlag del Dodecanès, situat a la mar Egea, i sobretot a partir dels anys trenta es va estendre també a Xipre, una illa que tenia aproximadament un 80 % de la població d'origen grec. En contraposició a l'Enosi, els turcs que vivien a Xipre van fer costat a la idea de la Taksim, un concepte que significa "divisió" i que va proliferar als anys cinquanta del segle XX amb l'objectiu de prevenir la neteja ètnica o l'assimilació de la comunitat turca de Xipre enfront de la majoria grega. Els turcoxipriotes, de fet, tenien por de ser perseguits pels grecs i defensaven un territori partit sota la protecció de Turquia o dels britànics.

Britànics. Després d'haver sigut dominada per diversos regnes cristians al llarg de l'edat mitjana, l'illa de Xipre va passar a formar part de l'imperi otomà l'any 1571, quan la ciutat de Famagusta, l'última a caure en poder dels turcs, va ser derrotada després d'un setge de

gairebé un any. Posteriorment, el 1878, els britànics van arribar a un acord amb els turcs i van convertir Xipre en un protectorat, posant fi d'aquesta manera al domini otomà. Tot i que en un primer moment els xipriotes van acceptar els britànics, pensant que els portarien prosperitat i reconeixement nacional, ben aviat es van adonar del seu error. La nova potència colonial va gravar els illencs amb forts impostos per tal de pagar al sultà otomà els diners acordats per la cessió de l'illa. Per acabar-ho d'adobar, en esclatar la Primera Guerra Mundial, britànics i turcs van esdevenir enemics, cosa que va suposar la fi del protectorat i l'annexió de Xipre a l'Imperi britànic. Amb els anys, l'estira-i-arrotonsa entre el govern de Londres i els xipriotes va resultar en una sèrie de propostes per part dels britànics per concedir més autonomia a l'illa. La comunitat grega, tanmateix, reclamava l'Enosi i, fins i tot, la celebració d'un referèndum.

Referèndum. Després de la Segona Guerra Mundial, la reivindicació de la unió amb Grècia va tornar a prendre força a Xipre. L'any 1949, els líders religiosos xipriotes van exigir a les autoritats colonials britàniques la celebració d'un referèndum sobre la qüestió de l'Enosi. Davant del rebuig del governador, l'Església ortodoxa de Xipre va optar per organitzar la consulta, que va acabar celebrant-se dins les esglésies sota la supervisió dels capellans. El referèndum es va celebrar en dos diumenges, el 15 i el 22 de gener de 1950, i va estar obert tant a la comunitat grega com a la turca. El resultat d'aquesta consulta fou aclaparador: els organitzadors van assegurar que el 95 % dels participants es mostraven favorables a la sortida de Xipre de l'Imperi britànic i a la seva annexió a Grècia. Enmig de tot això, va aparèixer la figura de Makàrios, que va liderar el moviment nacionalista xipriota des de la vessant política. La reticència britànica a alliberar Xipre va motivar també la irrupció d'un grup armat, l'anomenat EOKA.

EOKA. Les sigles EOKA, en grec, responen al nom d'Organització Nacional dels Lluitadors Xipriotes. Es tractava d'un grup armat que va lluitar contra la presència britànica a Xipre i en favor de l'Enosi, o unió amb Grècia. L'EOKA va fer pública la seva declaració de principis el dia 1 d'abril de 1955, data en què van tenir lloc les seves primeres accions armades. En concret, l'EOKA va programar tota una sèrie d'accions simultànies contra interessos britànics, principalment una base de comunicacions a Nicòsia i contra un campament de l'exèrcit. El líder militar de l'EOKA era George Grivas, mentre que el cap del braç polític era l'arquebisbe Makàrios. En el moment més àlgid, aquesta organització va arribar a disposar d'un miler i escaig de membres, tot i que només una quarta part eren membres permanents. Per contra, en aquells anys, l'exèrcit britànic disposava d'uns 40.000 soldats desplegats a l'illa. Es calcula que durant els quatre anys durant els quals l'EOKA es va mantenir actiu els britànics van patir 156 baixes, de les quals 51 eren policies. D'altra banda, l'EOKA fou també responsable de la mort d'almenys 148 grecoxipriotes, acusats de col·laborar amb els britànics. La violència fou, de fet, una de les raons que va portar el govern de Londres a proposar un pla de pau, que es va materialitzar el 1959 a Zuric.

Zuric. La pèrdua del control sobre el canal de Suez, l'any 1956, va fer que des d'Anglaterra es comencés a veure la qüestió xipriota d'una altra manera. Així, els britànics es van replantejar el manteniment de Xipre com a colònia, optant per tenir-hi només bases militars. El 1958 van proposar un pla, que inicialment fou rebutjat per l'arquebisbe Makàrios, tot i que després va fer un acte de realisme polític i va acceptar l'oferta. L'alto el foc anunciat per l'EOKA, així com també l'abandó gradual de la idea de l'Enosi per part del govern grec, sobretot a partir de la pujada al poder del president Konstantinos Karamanlis, van aplanar el camí cap a la signatura d'un acord, que va tenir lloc a Zuric l'any 1959. Aquest acord establí que Xipre esdevindria un estat independent, tot i que exclouia l'Enosi i també la Taksim o partició defensada pels turcs. El nou estat havia

L'arquebisbe Makàrios III, primer president de la República de Xipre.

d'estar presidit per un grec, mentre que un turc ocuparia la vicepresidència. El govern, al seu torn, havia d'estar format per set grecs i tres turcs, que havien de prendre les decisions per majoria absoluta, tot i que tant el president com el vicepresident les podien vetar. Per mantenir la seguretat de les dues comunitats, tant Grècia com Turquia havien de desplegar un contingent mi-

litar, en una proporció de tres a dos, mentre que el Regne Unit es reservava el dret de tenir dues bases militars a l'illa, la d'Akrotiri i la de Dhekelia, que encara es mantenen avui dia. Amb totes aquestes condicions, els xipriotes van assolir la independència.

Independència. El 16 d'agost de 1960 va ser el dia de la independència de Xipre i la presa de possessió de l'arquebisbe Makàrios com a primer president de la nova república. Malgrat tot, l'acord de Zuric no va aconseguir que la cooperació entre les dues comunitats, la grega i la turca, funcionés tal com s'esperava. Els governants grecoxipriotes es queixaven que el mecanisme introduït per a protegir els interessos de la minoria turca impedia

La pèrdua del canal de Suez va fer que Anglaterra canviés de parer sobre Xipre

Estàtua de Makàrios davant el palau episcopal de Nicòsia. L'estàtua, de deu metres d'alçada, va ser víctima d'actes vandàlics poc abans de ser traslladada, l'any 2008.

el funcionament correcte del govern. Per aquest motiu, l'any 1963 el president Makàrios va intentar una reforma constitucional que posés fi a aquest problema. Els turcs, però, s'hi van oposar, cosa que va derivar en un esclat de violència entre les dues comunitats i la sortida de tots els turcs que formaven

part del govern. Fins i tot, les Nacions Unides van haver de desplegar forces de pau a la illa. Per acabar-ho d'adobar, el 1967 els turcoxipriotes van crear una administració pròpia al nord de l'illa, on eren majoria, que, tot i que era provisional, va convertir-se en l'embrió de la futura partició.

Partició. La república independent d'una Xipre unida va tenir una existència més aviat curta. El juliol del 1974, catorze anys després d'assolir la independència, el president Makàrios, acusat d'haver traït l'ideal de la unió amb Grècia, va ser foragitat per un cop d'estat portat a terme per l'exèrcit xipriota, l'anomenada Guàrdia Nacional, que tenia el suport de la Junta Militar grega que, també a través d'un cop d'estat, havia arribat al poder a Atenes uns anys abans. Davant d'això, amb l'argument de protegir la comunitat turca, el 20 de juliol de 1974, Turquia va envair Xipre. En una operació que es va perllongar fins a l'agost, l'exèrcit turc va ocupar el nord de Xipre, aproximadament un 37 % del total de l'illa. Aquest territori es va autodefinir com la República Turca de Xipre del Nord l'any 1983, un estat que fins avui només ha estat reconegut per Turquia i que ha perllongat la partició de l'illa fins a l'actualitat.

Una solució abans de fi d'any

La possibilitat d'unificar l'illa de Xipre va rebre un fort revés el mes d'abril passat, quan Dervis Eroglu, un ferm partidari de la independència de la República Turca de Xipre, va guanyar les eleccions presidencials celebrades en aquest territori. El seu predecessor, Mehmet Ali Talat, derrotat en aquestes eleccions, havia portat a terme des d'uns anys abans una intensa negociació amb el seu homòleg grecoxipriota, Dimitris Christofias, amb l'objectiu de consumar la unificació. Els grecoxipriotes, de fet, voldrien que Xipre fos un únic estat, format per dues regions autònomes, grega i turca, però supervisades per una administració central. Sense això, els grecoxipriotes, que van ingressar a la Unió Europea el 2004, han deixat clar que s'oposaran a l'ingrés de Turquia. És per aquesta raó que el primer ministre turc, Recep Tayyip Erdogan, va declarar fa poc que desitjava solucionar el problema de Xipre abans d'acabar l'any 2010.

Xevi Camprubi